

שמואל שגיב (גומלסקי) ז"ל

מאמרו של נחמן מייזל על „חכמי קיוב בני דורו של שלום עליכם” שבחוברת „העבר” האחרונה היה מאמרו האחרון של בן קיוב זה, בן דור חכמיה האחרון. במאמר זה כאילו סיים מייזל את סדרת מאמריו (האידיים) על חכמי-קיוב, ואולם ברעתו היה להמשיך בפרשה הגדולה והרחבה על תקופתו הוא, התקופה הקיובית שבספרות האידיית, שהיה אחד ממחולליה וראשיה, ועל דורו הוא, דור האינטליגנציה הקיובית, שאליה השתייך גם שמואל שגיב (גומלסקי) הסופר, העיתונאי והעסקן, שהלך מאתנו מספר חדשים אחריו ביום ב', ח' בכסלו תשכ"ז (1966.11.21).

שמואל שגיב (גומלסקי) נולד בקיוב בכ"ח מנחם-ראב תרנ"ב. אביו ר' יהודה-ליב גומלסקי, שהיה ידוע בעיר בשם ר' אידל דער שוחט — היה ראש השוחטים של ועד קהילת קיוב, בר אודין וירא שמים, שידע להקפיד על המסורת ולהסביר פנים גם לדור הצעיר המשכיל. בסוף שנות השמונים של המאה התשע-עשרה הוזמן ע"י חברת ידידים, משכילים שומרי מסורת בני דאדומישל (פלך קיוב), שעברו בעיקר אצל לזר ברודסקי, מראדומישל לקיוב וחישי נתחבב על כמה מחכמי-קיוב (קלמנסון, קמיונסקי, דאריבסקי, יהל"ל ואח'), שהיו מבאי-ביתו וגם השפיעו במדה ידועה על חנוכו של הבן שמואל. את טעמו של „החדר” כמעט שלא ידע הבן, כי אחר שנת למוד אחת באחד החדרים שברח' יארוסלאווסקאיה שבפודול, בו גרו, אצל אחד המלמדים, ששטתו היתה טובה משל אחרים, אך לא עד כדי שביעת רצון האב, נשאר בבית ומאו קבל, כפי שהיה נהוג אצל אמירי קיוב, הינוך ביתי. מתצית היום הראשונה היה לומד לימודי קודש מפי רבי מיוחד, אף הוא בן דאדומישל ומטובי בחורי הישיבה והעלויים שבה, ומחצית היום השניה היתה מוקדשת ללימוד התנ"ך, הדקדוק וללימודי חול. שנה שנה היה נוסע לבחינות חוץ לגימנסיה הממשלתית לז'מריינקה, בה למד באותן השנים גם פנחס (עתה פרופ') לרפואה בירושלים) בנו של הראב"ד דקיוב ר' אהרן זאב וואל (שנקרא „דער ליטווישער רב”). בגיל 12, סמוך למהפכה הרוסית הראשונה, ארגן שמואל הצעיר בהשפעת ר' משה רזובבלט חוג צעירים דוברי עברית בפודול ויסד בדירה המרווחת של הוריו ספריה לילדים. עם כשלונה של המהפכה והתגברותה של הריאקציה, נתפזר החוג והספריה על מאות הכרכים שבה נמסרה לספריה „חברת מפיצי ההשכלה”. שמואל שגיב המשיך

מאז לפעול בשטח העברית והציונות כיחיד, מבלי שיידבק בקשישים ובצעירים ממנו, באגודת „הובבי שפת עבר“, בתנועה הציונית הכללית או ב„צעירי ציון“. כבני קבוצת מיזל—ברגלסון נמשך שגיב אחרי ספרות ואמנות וכשעמדה לפניו שאלת המשך הלמודים אחרי בחינות-הבגרות לא פנה לברלין או לברסלוי, מרכזי חכמת ישראל בעיני הנוער היהודי המשכיל שברוסיה בזמן ההוא, אלא לפריס ולסורבון שבה. בבחירה זו השפיעו עליו קרובו אברהם ליב טשסקיס, בן ראדומישל אף הוא, שנתפרסם בראשית המאה בחקר הספרות העברית מנקודת ראות מרקסיסטית, עבר לבונד, ברה לצרפת והצטיין בחקירותיו בסוציולוגיה בסורבון (היה בשלטון הבולשביקים לקומוניסט — מדען ותיאורטיקן והוסל כנראה בתקופת סטאלין); ופרופ' נחום סלושץ, שחבורו הצרפתי על הספרות העברית החדשה נראה בעיניו כראוי לדוגמא ולהמשך. פגישתו בפריס עם נחום סלושץ קבעה את דרכו בהמשך חקר הספרות העברית ובהפצת הידיעה עליה בצבור הקורא לועזית. משנת תרע"א ואילך התחיל לפרסם ב„הצפירה“ וב„זמן“ רשימות על הספרות. עם פטירתו של אורי ניסן גנסין, שהכירו אישית יפה מימי שהותו של זה כמורה בקיבו, פרסם עליו רשימה בכה"ע הספרותי הצרפתי-יהודי בעריכת נחום סלושץ „לה רעווי העבראיק“ (1913). סמוך למלחמת העולם פרסם בכ"ע זה קיצור חיבורו על ח"י ברנר, שהגיש כעבודת גמר בסורבון. בתכניתו היה לעסוק בחקר הספרות העברית במאה הי"ט באיטליה, ובעיקר בשמואל דוד לוצאטו. בחזרו בקיץ 1914 לחדשי החופש לקיבו בא בקשרים עם החכם ר' אברהם כהנא, שעיבד בשעתו את ספר הדקדוק של שד"ל, והקדיש את כל זמנו ללימוד הלשון האיטלקית וספרותה. מלחמת העולם הראשונה שפרצה באחד באוגוסט שינתה את תכניתו ואת דרך חייו. הוא התנדב לעבודת הסיוע לקרבנות המלחמה ואח"כ גם לקרבנות הרדיפות של השלטונות מטעם הועד לעזרה שבקיבו. ועבודה זו בלעה את כולו. כעבור זמן קצר מונה לבא-כוח הועד שבקיבו והועד המרכזי שבפטרבורג (יעקאפא) במזרח גליציה, שנכבשה אז ע"י הרוסים. כשלוש שנים נמצא שגיב בתפקיד אחראי ומסוכן זה.

על חשיבות עבודתו בשלוש השנים האלו של שלטון הרוסים בגליציה וההכרה בה אפשר לעמוד על פי ספרו של ש"ז אנטסקי „דער יודישער חורבן פון פוילען, גאליציע און בוקאווינע“. בו סיפר על עבודתם המשותפת במשך ששת השבועות ששהה אתו בגאליציה בראשית שנת 1917.

בועידת ציוני רוסיה השביעית ביולי 1917 השתתף שגיב כציר מטעם ציוני גליציה המזרחית, כציר מציוני גליציה השתתף גם אח"כ בקונגרס הציוני הי"ב בקרלסבד בספטמבר 1921. אחרי מאורעות תרפ"א בא"י היה יוזם הכנס של פליטי גליציה המזרחית ואוקראינה בפולין ונשיאו. בועידה הציונית השביעית ביולי 1917 בפטרבורג נקבע כמזכיר כללי של מרכז ציוני רוסי, אך בתחילת 1918 חזר לקיבו, שהפכה להיות בירת אוקראינה העצמאית, היה לחבר הלשכה המרכזית הציונית בה וחבר סיעתה באספה הלאומית של יהודי אוקראינה. באותן השנים השתתף בעתונות הציונית במאמרים על הספרות ועל עניני היום (בשבועון „יעוורעסקאיא מיסל“ שבעדיכת שלום שווארץ — בן-ברוך) באודיסה ובעתון היימי „די וועלט“ בקיבו. אחרי שהיה קצרה בפולניה עבר בשנת 1924 לגרמניה, בה שמש כראש המחלקה ליהודי מזרח-אירופה בהסתדרות הציונית עד סוף 1926 וכתב ב„ידישע דונדשויו“. עם קביעת „המלוה הלאומי היהודי“ ובחירת ועדה מיוחדת לשם כך בראשותו של יצחק נידריך בקונגרס החמשה-עשר בברזל (בספטמבר 1927) נקרא שגיב לפריס לעמוד בראש. בשנת 1929 עבר ש. שגיב לתנועה הרביוניסטית והיה לחבר מערכת כה"ע „ראזסוויט“, אף ממלא מקומו של העורך הראשי ז. ז'בוטינסקי וראש המועצה העולמית של התנועה.

רק בחורף תרצ"ה מצא את האפשרות לעלות מצרפת לארץ, לפרוש בה מכל עבודה ועסקנות מפלגתית וציבורית ומאז התמסר כולו לעתונאות ולתרגומים. בתקופה שבין ב' המלחמות השתתף בעתונות העברית והאידיית (ב"העולם", ב"היינט", נייער היינט", פאריזער היינט", מאמענט", אונזער לעבן", טאגבלאט", קאנאדער אַדלער" ואח') ואלו בארץ לא היה כמעט עתון שלא הופיע ממנו בשמו או בעלום־שם מדי פעם בפעם מאמר על נושא ספרותי או חברתי. גם ב"העבר" פרסם מרשימותיו. בשנות חייו האחרונות חלם על הוצאת ספר גדול מוקדש ליהדות קיוב. לשם כך גם אסף חומר, בא בקשר עם רבים מבני העיר וטרח בהשגת מסמכים היסטוריים. ברם, מחלות שונות שפקדוהו מנעו ממנו את הגשמת המשימה החשובה. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

ח. ברדיין